

O'ZBEK VA INGLIZ MAQOLLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Otaboyeva Nodira Baxtiyor qizi

*Toshkent shahar Olmazor tumani
134-maktab ona tili va adabiyot
o'qituvchisi*

***Annotatsiya:** Maqola o'zbek va ingliz maqollarining umuminsoniy xususiyatlarini o'rganish va maqollarni tarjima qilish, muqobil variantini topishga qaratilgan. Shuningdek o'zbek va ingliz xalq maqollarining tilshunoslikda o'rganilish jihatlari keltirilib, bu soha bo'yicha faoliyat olib borgan olimlarning nazariyalari bilan tanishib chiqiladi.*

***Kalit so'zlar:** maqola, ingliz, o'zbek maqollari, tilshunoslik, olimlar.*

Har bir millat va elatning o'zligini, tarixi, madaniyati va milliy qadriyatlarini ifodalovchi omillardan biri xalq og'zaki ijodidir. Xalq og'zaki ijodi asrlar davomida sayqallanib, xalq orasida aytilib, avloddan-avlodga o'tib kelayotgan ma'naviy meroslardan biridir. Xalq og'zaki ijodining takrorlanmas janrlaridan biri bu maqoldir. Maqol folklorshunoslikda o'rganilayotgan eng muhim mavzulardan biridir. Maqollar xalq donishmandligining nodir namunalari sifati og'zaki badiiy ijodning keng tarqalgan mustaqil janridir. Shartli ravishda ularni xalqona odob-axloq qoidalari deb atash mumkin. Zero, maqollar xalqning davomida hayotiy tajribalarida sinalgan ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-madaniy, axloqiy-falsafiy qarashlarining g'oyat ixcham, lo'nda, siqiq va obrazli ifodasidan tug'ilgan hodisadir. Maqollar maxsus ijod qilinmaydi, balki ma'lum bir sharoit taqozosi tufayli sinalgan hayotiy tajribadan tug'iladigan xulosaning axloqiy bahosi sifatidagi hukm bo'lib yuzaga keladi.

G'arb va Sharq adabiyotidan, ingliz va o'zbek maqollarini o'xshash jihatlarga nazar solsak, ushbu ikkala millatda ham do'stlik, vatanparvarlik, hallolik, mehnatsevarlik, mehr-oqibat, adolat kabi tushunchalar doimo madh etilgan. Misol uchun: Bulbul chamanni sevar-Odam Vatanni. Ingliz tilida esa: Every bird likes its own nest – maqolini aytishimiz mumkin. Ushbu maqolni so'zma-so'z tarjima qilsak, har bir qush o'z inini sevadi degan tarzda tarjima qilinadi va o'zbek tilidagi maqol bilan bir xil Vatanni sevish ma'nosi yuzaga kelsada lekin tarjimadan ko'ra o'zbek tilidagi ekvivalentini keltirsak yanada aniq va tushunarli bo'ladi.

Maqollarning har ikkala tilda o'rganilish jihatlari solishtirilgan bo'lsak, maqollarni to'plam holatiga kelishi, badiiy vositalarning ishlatilish o'rnini o'rganish va umuminsoniy jihatlari ko'rsatish kabi masalalar deyarli bir xil.

Ingliz tilida maqol atamasi asosan "proverb" so'zi orqali ifoda etiladi. Ba'zan ko'plab adabiyotlarda: adages, distums, maxims, mpttoes, precepts, saws, truism so'zlari orqli ham maqol tushunchasini berishimiz mumkin.

Ingliz xalq maqollari ham xuddi o'zbek xalq maqollari singari g'oyat mukammal va xalq og'zaki ijodining eng sara namunalaridan biridir. Ingliz va butun G'arbiy Yevropa davlatlarining xalq og'zaki ijodi va aynan maqollarning tarqalishida, maqollar kitobi deb atalmish "Bible" ya'ni Bibliyaning o'rni katta. Kitob ingliz xalq maqollarini o'zida jamlagan bo'lib, aynan qadimgi ajdodlar tomonidan aytilgan maqollar keltirilgan.

Ingliz tilida maqol o'ta murakkab va juda ko'p izlanishlar olib borilgan sohalardan biridir. Ayniqsa, maqollarning nazariy jihatdan qilingan ko'plab yangiliklari bu soha ustida ish olib borayotgan tadqiqotchilarga asosiy poydevor bo'la oladi.

Ingliz olimlari tomonidan maqollarning har xil xususiyatlari ko'rib chiqilgan va takliflar keltirilgan. Ingliz maqollari ustida ko'plab izlanishlar olib borgan olimlar sifatida Honik, Mayder, Norik, Teylor, Aroralarni ayta olamiz. Ular maqollarni o'ziga xos eng muhim jihatlarini fanda isbotlab, asosan, ulardagi strukturaviy tuzulish, qanday badiiy vositalarning ishlatilishi, ijtimoiy hayotdagi o'rni kabi masalalarga e'tibor qaratganlar va ularni o'z asarlarida berib o'tganlar. Ushbu sohaga juda katta hissa qo'shgan olimlardan biri folklorshunos Maydarning xizmatlarini alohida ta'kidlash lozim. Chunki u maqollar ustida juda ko'plab izlanishlar olib borgan va nazariy asarlar yozgan olimlardan biridir.

Shuningdek, folklorshunos olim Norik maqollar haqida "Maqollar mavjud voqea yoki hodisaning axborotchisi" deydi va maqollarning o'ziga xos jihati an'anaviylik haqida shunday fikrni bildiradi." The traditional nature of proverbs correlates closely with their status as items of folkloric".

Maqollar nazariyasi haqida o'z izlanishlarini olib borgan olimlardan biri Trench bo'lib, u maqollardagi 3 narsani "shortness, sense, salt" ya'ni "qisqalik, hissiyot, ta'm" ni juda muhim deb hisoblaydi. Bularni quyida qisqacha keltiramiz: 1. Shortness (Qisqalik): Trench maqollardagi qisqalik eng muhim omil deb aytadi. Yaxshi maqol hamisha qisqa, yurakdan aytilib yurakka yetib borishi lozim deydi. U ba'zan 2,3, yoki undan ortiq so'z bilan ifodalangan bo'lishi kerkligini aytib o'tgan.

Honek maqollarni jamiyatning barcha sohasida folklorchi olimlardan tortib to siyosatchilar, hatto huquqshunoslar ishida ham ahamiyatga ega ekanligi aytadi. Shunga ko'ra maqollarning turli xil maqsad va vazifalari, istiqbollari, taxmin va farazlari, uslublari va nazariy xulosalari mavjudligini ta'kidlaydi. Uning fikricha maqollar aniq va tugal nazariyaga ega emas. Lekin Honek o'zining "A proverb in mind: the cognitive science of proverbial wit and wisdom" asarida maqollarning o'ziga xos 7 ta muhim xususiyatini ko'rsatadi: Personal: The proverb is treated from a subjective

viewpoint based purely on personal experience and understanding. Formal: This is a scientific approach that primarily uses the methods and concepts of

linguistics, logic, and semiotics to define, classify and semiotics to define, classify and otherwise analyze proverbs.

- Religious: Religious teaching and wisdom are examined in texts.
- Literary: Proverbs in prose and poetry re analyzed in terms of their literary value and what they tell us about the writer, their times, and so forth.
- Practical: The many uses of the proverb in intelligence testing, psychotherapy and other areas are examined.
- Cultural: This is a scientific approach to the proverb that treats it as a multifunction from of folk literature that arises from and is embedded in a sociocultural context.
- Cognitive: this is a scientific approach based on cognitive science that attempts to explain how individuals use and understand proverbs. [53;14]

Ko'rib turganingizdek, maqollar uchun berilgan har bir nazariyaning maqollarni tadqiq qilishda o'ziga xos ahamiyati bor.

Ingliz folklorshunosligida o'zgacha o'rin egallagan bu janr, o'zbek adabiyotida ham ko'plab izlanishlarga sabab bo'lgan. O'zbek folklorshunosligida maqollar ustida izlanishlar XIX asrdan boshlangan bo'lib: Hodi Zarifov, Buyuk Karimov, G'ulom Zafariy, Mansur Afzalov, Rajab Jumaniyozov, To'ra Mirzayev, Malik Murodov, Ibrohim Haqqulov kabi oloimlar asosan maqollarni yig'ib ularni to'plam holatiga keltirish ishlarida o'z hissalarini qo'shganlar. Keyinchalik maqollarning ichki strukturaviy tuzilishi va boshqa tillar bilan qiyosiy o'rganish ya'ni maqollar bo'yicha tarjimashunoslik ishlari boshlangan. Bu o'rinda M. Abdurahimov, K.Karomatova, H.Berdiyurov, R.Rasulovlarning o'rni beqiyosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Юлдашева, Ш. Ш., & Уразбаева, Д. А. (2017). PROVIDE WITH DIDACTIC FACILITIES IN THE PROCESS OF TEACHING NATIVE LANGUAGE. Актуальные научные исследования в современном мире, (5-1), 140-145.
2. Eshboy, K., & Shukurlaevna, Y. S. (2023). Statistical and Semantic Parameters of Attributive Compounds-Means to Differentiate Uzbek Literary Language.
3. Norov, I. (2023). O'QITISHNING ZAMONAVIY USULLARDA YONDASHUV. Нововведения Современного Научного Развития в Эпоху Глобализации: Проблемы и Решения, 1(6), 39-43.
4. Norov, I., & Haytbayev, O. (2023). TIL TA'LIMIGA ZAMONAVIY YONDASHUV. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 1(9), 65-72.